

Жіночі портрети
на тлі історії України

Анна Ярославна - королева
Франції

Анна, дочка великого князя київського Ярослава Мудрого і княгині Інгігерди (Ірини), народилася в 1024 або в 1025 році, за іншими даними – в 1032 році. Точну дату народження досі не встановлено. Зростала у Києві, освіту здобула при князівському дворі, де навчалася у приватних учителів грамоти, історії, іноземних мов, математики, малювання.

Наприкінці 40-х — на початку 50-х років XI століття Київська держава встановлює дружні стосунки з Францією, з королівською династією Капетингів. Близько 1044 р., здолавши відстань у 3000 км. до Києва прибуло французьке посольство просити руки князівни Анни для овдовілого французького короля Генріха I, сміливого і енергійного правителя. Спершу Ярослав відмовив послові. 1048 року до Києва прибуло друге посольство: Генріх I доручив їхати за нареченою єпископу Готьє Совейру та міністру двору Гасселіну де Шаліньяку. Після урочистої церемонії в Софійському соборі, влаштованої на честь приїзду французьких посланців, посол прочитав листа від короля, у якому той просив Анну стати його дружиною. Незабаром послам було дано офіційну згоду на династичний шлюб, і розпочалася підготовка до далекої подорожі. Посольство з Анною приїхало до Франції пізньої осені 1048 року. Французькі автори повідомляють, що князівні було 22 роки, коли вона приїхала до Франції.

Здійснивши тривалу подорож через Краків, Прагу та Регенсбург, Анна Ярославна опинилася в резиденції короля в м. Санлісі, за 40 кілометрів від Парижа. Прибуття нареченої короля на землю Франції було обставлено дуже урочисто. Генріх I виїхав зустрічати Анну. Король у свої сорок з гаком років був озрядним, а настрої у нього завжди був похмурым. Але побачивши наречену, він посміхнувся.

Перші місяці після приїзду Анна мешкала у Санлісі. Через тівроку, 14 травня 1049 р. (за іншими даними - 19 травня 1051 р.), король Генріх I одружився з Анною Ярославною. Вінчання відбулося у стародавній французькій столиці Реймсі, у Реймському кафедральному соборі, у день Трійці.

У Францію Анна приїхала, маючи ґрунтовну, як на той час, освіту, могла вільно читати кількома мовами, зокрема старослов'янською, грецькою, писала кирилицею, глаголицею. Французьку мову вона вивчила швидко. На шлюбному контракті дочка київського князя написала своє ім'я, а її чоловік замість підпису поставив хрестик.

Анна Ярославна принесла клятву на слов'янському Євангелії, яке привезла з собою. Згодом, опинившись у католицькому середовищі, як королева Франції, Анна прийняла католицьку віру і вивчила латинську мову.

У королеви Анни було три сини. Перший, Філіп (1052-1108), прозваний «Добрим», пізніше став королем Франції. На честь його народження королева побудувала монастир Святого Вікентія в Санлісі. Потім вона народила ще двох синів: Роберта (1055-1060), який помер у дитинстві, і Гуго (1057-1102), що став згодом графом Вермандуа і прославився у перших хрестових походах. Королева Анна навчала своїх дітей грамоті, мовам, арифметиці, історії. На відміну від батька, Філіп I став найосвіченішим монархом свого часу. Філіп I і Гуго Великий протягом усього життя зберігали глибоку повагу, ніжну і шанобливу любов до матері.

На відміну від синів поява на світ у королівській сім'ї дочки Емми, чи Едінгі (1055 – бл. 1109), оповита завісою таємниці. Доля її стала майже легендою. У 1074 році, коли монарх вирішив насильно видати принцесу заміж, Едінга втекла з Парижа і в спробі сховатися добралася аж до баварського села Пух на околиці Мюнхена. Принцесі дали притулок місцеві селяни, і вона прожила далеко від сім'ї до самої смерті, займаючись навчанням місцевих дітей та лікуванням хворих.

Похована Едінга під престолом церкви, яка стоїть і донині. На рубежі XVI-XVII століть католицька церква проголосила внуку Ярослава Мудрого блаженною.

Миниатура из французского манускрипта XI века, изображающая королеву Анну Русскую на троне.

Після смерті свого чоловіка (1060 р.) Анна стала фактичною опікункою малолітнього короля Філіппа I (на той час йому виповнилося лише 7 років). Французькі літописці сповіщають, що незадовго до своєї смерті Генріх I хотів оголосити дружину регентом королівства, але вона відмовилася від такої честі, і регентом став Бодуен V, граф Фландрії. Як опікунка Анна разом із Філіппом I підписувала різні державні документи, що збереглися донині. Наприклад, на жалуваній грамоті Суассонському абат-

ству міститься її власноручний підпис кирилицею «Анна рѣина» («Анна королева»). Урочиста коронація Філіппа I відбулася у 1066 р., коли він досяг чотирнадцяти років. Згодом він одружився з Бертою Фрайзінгенською. Шоді Франція отримала нову першу даму, і Анна на початку 1070-х років поступово відійшла від державних справ.

Королева з дітьми оселилась в замку Санліс поблизу Парижа. Саме тут розгорнулись події, що визначили її подальше життя. У неї закохався граф Рауль де Крепі де Валуа, один із наймогутніших можновладців королівства.

У 1062 р. у лісі, під час полювання, до якого Анна мала великий інтерес, граф викрав її (напевно, за згодою самої Анни), відвіз до себе в замок і вступив з нею у таємний шлюб. Їхній шлюб (1063 р.) не був визнаний Папою Римським Олександром II. Покинута дружина Рауля, Елеонора Брабантська, покаржилася Папі Римському на підступного чоловіка. Папа наказав розірвати шлюб, графа навіть відлучили від церкви, але закохані зігнорували цей наказ, і жили разом в одному із замків графа де Крепі до його смерті 1074 року. Вчені припускають, що після смерті Рауля Крепі Анна таємно відвідала Київ, але потім повернулася у Францію, де продовжувала правити разом із сином і підписувала укази і розпорядження, в яких називає себе вже не королевою, а «матір'ю короля».

Востаннє її ім'я з'явилося на жалуваній грамоті 1075 року.

Переважна частина вчених вважає, що Анна Київська, як її називають у Франції, знайшла останній спочинок у заснованому нею монастирі в містечку Санлісі, де їй стоїть мармуровий пам'ятник біля стародавнього храму. В одній руці королева тримає мініатюрну копію собору, а в іншій – лілію, символ королівської влади. Навис на постаменті говорить: «Анна Київська. Королева Франції. Вона заснувала цю обитель 21 квітня 1060».

Громадяни Франції пам'ятають про родові корені їх королеви - прародительки Бурбонської і Орлеанської королівських династій, яка залишила глибокий слід в історії та культурі цієї країни.

У червні 2005 р., під час президентства Віктора Ющенка, він відвідав Францію і взяв участь у відкритті пам'ятника Анні Ярославні у Санлісі, автором якого був скульптор Валентин Зноба. 10 листопада 2016 р. в Києві відкрито пам'ятник Анні Ярославні роботи скульптора Костянтина Скрипчуцького на Львівській площі неподалік від посольства Франції. Скульптура зображує княжну у вигляді дитини, адже її дитячі роки пройшли в Києві.

Образ Анни продовжує надихати художників та письменників, які присвячують свої нові твори цій надзвичайній жінці.

*Підготовлено науково-методичним відділом
НЛІБ КНУЛІД*